

РОЗДІЛ II. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 342: 34.05 (477)

РЕЦЕПЦІЯ В КОНСТИТУЦІЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ОНТОЛОГІЧНИЙ І ДОКТРИНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ

Верлос Н.В., к.ю.н., доцент

*Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
verlos79@gmail.com*

У статті здійснюється комплексне дослідження основних доктринальних підходів до розуміння сутності рецепції як конституційно-правового феномена на підставі загальнотеоретичного аналізу еволюції вітчизняної та зарубіжної наукової думки з досліджуваного питання. Адже саме рецепція є невід'ємним інструментом якісної конституційно-правової модернізації, яка на сьогоднішній день відбувається в Україні, в тому числі й через механізми зарубіжного досвіду державного будівництва.

Ключові слова: конституційна рецепція, правова трансплантація, правова транспозиція, наступність (континуїтет), правове запозичення, правова акультурація, країна-донор, країна-реципієнт, конвергенція правових систем.

РЕЦЕПЦИЯ В КОНСТИТУЦИОННОМ ПРАВЕ УКРАИНЫ: ОНТОЛОГИЧЕСКИЕ И ДОКТРИНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ

Верлос Н.В.

*Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина
verlos79@gmail.com*

В статье осуществляется комплексное исследование основных доктринальных подходов к пониманию сущности рецепции как конституционно-правового феномена на основе общетеоретического анализа эволюции отечественной и зарубежной научной мысли по исследуемому вопросу. Ведь именно рецепция является неотъемлемым инструментом качественной конституционно-правовой модернизации, которая на сегодняшний день происходит в Украине, в том числе и через механизмы зарубежного опыта государственного строительства.

Ключевые слова: конституционная рецепция, правовая трансплантация, правовая транспозиция, преемственность (континуитет), правовое заимствование, правовая аккультурация, страна-донор, страна-реципиент, конвергенция правовых систем.

RECEPTION IN THE CONSTITUTIONAL LAW OF UKRAINE: ONTOLOGICAL AND DOCTRINAL ASPECTS

Verlos N.V.

*Zaporizhzhya National University, str. Zhukovsky, 66, Zaporizhzhya, Ukraine
verlos79@gmail.com*

In the article a comprehensive study of the main doctrinal approaches to the understanding of the essence of the reception as a constitutional and legal phenomenon, based on the general theoretical analysis of the evolution of domestic and foreign scientific thought on the subject. After all, the reception itself is an inalienable instrument of high-quality constitutional and legal modernization, which today is taking place in Ukraine, including through mechanisms of foreign experience of state construction.

It is noted that in constitutional law scholars mainly consider the need for reception (or its individual forms transformation, harmonization, adaptation, implementation, etc.) in the conditions of European integration processes, which greatly narrows understanding of the essence of this phenomenon. By really ratifying certain international agreements, the parliament of Ukraine on behalf of the state actually agrees to their implementation in national legislation and is obliged to repeat the text of the provisions set forth therein by harmonizing, adapting or transforming domestic legislation into EU law.

It is generalized that in the constitutional law of Ukraine the concept of the essence of the reception is reduced to transfer or borrowing, which significantly impoverishes the content load and the semantic content of the investigated legal category.

The study of the reception as a phenomenon on the one hand, and as a process on the other, makes it possible to emphasize that “borrowing”, “adaptation”, “perception”, “continuity” as well as “harmonization”, “implementation”, “transformation” are the forms of reception, that is as separate parts of the united whole, since for a successful constitutional and legal modernization and successful implementation of reforms it is not enough to simply take and technically move the norms of the donor country into the legal system of the recipient country, it is necessary to develop the doctrine of the constitutional reception taking into account the mentality of Ukraine a nation, constitutional justice, constitutional ideology, constitutional patriotism and other factors.

To conclude, it can be stated that the use of the reception in the process of constitutional and legal modernization can and should promote convergence, unification of national legal systems regulating similar relations in European countries oriented on the idea of human-centeredness. In other words, these changes should focus on the general problems of human survival in the context of existing global threats such as the proliferation of nuclear weapons, environmental degradation problems, social inequality, poverty, etc. Particular attention should be paid to the problems of guaranteeing human rights and citizens, because in this area the reception will expand the scope of international legal protection. At the same time, one should not forget that the reception in constitutional law is a complex multi-stage process, which should be approached carefully and carefully.

Key words: constitutional reception, legal transplantation, legal transposition, continuity (continuity), legal borrowing, legal acculturation, donor-country, recipient-country, convergence of legal systems.

У сучасних умовах інтернаціоналізації та глобалізації всіх сфер життєдіяльності світового суспільства, що формується під впливом багатьох факторів: соціальних, політичних, економічних, історичних, науково-технічних, географічних, кліматичних тощо – виникає незворотна тенденція до поступової конвергенції (зближення, взаємопроникнення) правових систем. Уже кілька десятиліть учені та юристи-практики дискутують з приводу цієї проблеми в контексті ідей *Mord Law* [1] і *Transnational Law* [2], адже, як зазначає О. Третякова, правова глобалізація конструктивно передбачає процес формування правових приписів, що мають регулятивну силу для всього населення планети Земля [3, с. 778].

Під впливом зазначених факторів відбувається і трансформація правової системи України, що супроводжується динамічним процесом реформування системи законодавства. Для збалансованого функціонування та розвитку української державності насамперед необхідно здійснювати системну конституційно-правову модернізацію відповідно до визначеного зовнішньополітичного вектору, що вимагає в тому числі і зміни інституційного дизайну конституційного механізму публічної влади. Багато в чому зазначений процес супроводжується рецепцією окремих ідей, концепцій, доктрин, інститутів і норм у конституційне право України. На сьогоднішній день дослідження проблеми рецепції в конституційному праві України є нагальною потребою й вимагає він науки доктринального визначення якісно оновленого концепту у сфері державного будівництва.

Дослідження рецепції як загальноправового феномена насамперед проводились ученими в галузях теорії держави і права, цивільного та міжнародного права й торкались переважно проблеми рецепції римського приватного права (Г.М. Азнагулова, В.В. Копейчиков, Е.Ю. Куришев, З.П. Мельник, І.Б. Новицький, О.А. Підпригора, Й.О. Покровський, Ю.О. Тихомиров, С.В. Ткаченко, О.Д. Третякова, В.А. Томсинов, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова та ін.). Серед зарубіжних учених, що досліджували проблеми рецепції права, можна вказати таких: Г. Гроцій, А. Ватсон, Е. Вайс, Вольтер, Р. фон Ієринг, Е. Оруку, Н. Неновскі, Ш. Монтеск'є, А. Рейнолдс, Ж.-Ж. Руссо, Ф.К. Савіньї та ін.

Проте останнім часом у юридичній літературі поступово з'являються дослідження рецепції як конституційно-правового феномена, адже конституційне право є фундаментом, правовою основою всієї правової системи, а тому рецепція є невід'ємним інструментом якісної конституційно-правової модернізації, яка сьогодні відбувається в тому числі й через механізми зарубіжного досвіду державного будівництва. Серед учених, що досліджували

окремі аспекти рецепції в конституційному праві, можна назвати таких, як М.О. Баймуратов, Ю.О. Волошин, І.О. Гоша, В.В. Гомонай, А.І. Дудко, Т.С. Подорожна, С.А. Панасюк, В.М. Шаповал та ін.

Сучасна як вітчизняна, так і зарубіжна юридична наука поступово усвідомлює необхідність процесу зближення правових систем, який супроводжується появою нових явищ правової дійсності, але категоріальний апарат не завжди має достатню кількість термінів, які можна застосовувати для їх опису, тому вчені змушені відшукувати відповідні дескриптори в інших науках, що інколи призводить до термінологічної конкуренції (коли одні й ті самі явища позначаються різними термінами) та плутанини. Зокрема, останнім часом юридична наука збагатилась такими термінами, як «правова акультурація» [4], «правова трансплантація» [5; 6], «конституційна медицина» [7], «правова мутація» [8], «транспозиція» [9; 10]. Оригінальну термінологію для позначення явищ переміщення права пропонує застосовувати Е. Оруку, що «виділяє нюанси в окремих випадках мобільності переміщення права, такі як «щеплення», «імплантація», «повторне наповнення», «взаємне запилення», «подразнення», «інфільтрація»» [11, с. 5]. А. Ватсон у праці також застосовує терміни: «нав'язана рецепція», «імпозиція за домаганням», «крипто-рецепція», «щеплення» [5]. Терміни, які застосовуються в різних галузях знань, отримали назву транстермінів, проте їх застосування не завжди є виправданим (хоча інколи й необхідним), оскільки межі терміносистем різних галузей у більшості випадків є розмитими, що зумовлено постійною міграцією термінів.

Системне дослідження і створення цілісного уявлення про рецепцію в конституційному праві як політико-правового феномена вимагає проаналізувати насамперед семантику та етимологію самого терміна «рецепція», адже він застосовується не тільки в правовій науці, а й у філології, біології, культурології, літературі, медицині тощо. У юриспруденції не спостерігається єдності підходів до розуміння терміна «рецепція права», хоча він і має досить давню історію застосування.

Термін «рецепція» походить від лат. «*receptio*» й означає прийняття, прийом, але немає однозначного тлумачення в довідковій літературі, так, в одному словнику пропонується розуміти його як «запозичення і пристосування даним суспільством соціологічних культурних форм, що виникли в іншій країні чи в іншу епоху» [12, с. 444; 13, с. 1308]. Інший словник іноземних слів пропонує розуміти під рецепцією «сприйняття правової системи та принципів іншої держави як основи національного права» [14, с. 701]. Семантика терміна дає змогу говорити, що рецепцію можна розуміти як запозичення, пристосування, сприйняття.

Відповідно, і в юридичній літературі рецепція розуміється як «запозичення чужоземного права» [15, с. 575], «процес сприйняття і пристосування до умов певної країни права, виробленого в іншій державі чи в попередню історичну епоху» [16, с. 10], «історична форма правової акультурації» [17]. Є думки щодо розуміння рецепції «як запозичення системи загальних поглядів окремих спільнот людей чи суспільства в цілому стосовно засад (принципів) соціального, політичного, правового порядку» [18, с. 40] чи як «процесу запозичення правовою системою (отримувачем) елементів іншої правової системи (донора)» [18, с. 38], навіть «як асиміляції певним суспільством чужих культурних моделей» [19, с. 13] чи «способу узгодження норм міжнародного права і національного конституційного права» [20, с. 4]. Неоднозначність розуміння сутності рецепції як правового феномена насамперед полягає в безсистемній міграції транстермінів, які доволі часто дублюють явища правової дійсності. Тому перш ніж визначитись із правовою природою рецепції в конституційному праві, варто зупинись на огляді доктринальних підходів до цього феномена, що існують в інших галузях юридичної науки.

Так, одні вчені відстоюють позицію традиційного розуміння рецепції виключно в історичному аспекті. Зокрема, Л.В. Сокольської визначає рецепцію як різновид історичної форми правової акультурації й пропонує розуміти як односторонній процес передачі елементів правової системи соціуму-донору з обов'язковим засвоєнням соціумом-

реципієнтом. До того ж ініціатором рецепції є сторона, що бажає впровадити в себе частково чи повністю правову систему донора. Донор же зазвичай байдужий до подібного процесу запозичення [22, с. 1289]. Є.Ю. Куришев пропонує рецепцію права визначати як явище, до якого входять процеси сприйняття, повторюваності й запозичення права, виробленого в іншій державі (правовій системі), в силу історичної наступності та зв'язку правової культури країн, соціально-економічні умови яких подібні [23, с. 12]. Інша вчена Л.В. Авраменко також відстоює подібну позицію й вважає, що рецепцію варто розглядати як «..сприйняття – перенесення, збереження й використання» [24, с. 5]. До того ж учена робить висновок, що «рецепція» й «наступність» – близькі за змістом категорії, які можна використати як взаємозамінні».

Вітчизняні дослідники Є.О. Харитонов та О.І. Харитонova вважають, що, «враховуючи походження терміна «рецепція», виправдано вживати його саме стосовно випадків «відродження» елементів минулих правових систем у процесі історичного розвитку людства. У такому випадку має йтися не про взаємодію правових систем, а про наступність права – вплив однієї системи на іншу, що втім не применшує значення цього явища для розвитку сучасних правових систем» [25, с. 280].

З викладеними позиціями вчених не можна повністю погодитись з огляду на те, що термін «рецепція» варто вважати ширшим за змістом, який охоплює певним чином і поняття «наступність» у тому числі. До того ж швидкоплинний розвиток суспільних відносин інколи вимагає від юридичної науки розширення змістового навантаження вже наявних правових категорій, а тому в цьому випадку вважаємо, що необхідність розширення сутнісного змісту категорії «рецепція» є цілком виправданою.

Уважаємо, що семантичні відмінності між «рецепцією» та «наступністю» полягають насамперед у тому, що фактично наступництво є однією з форм рецепції, яка полягає в запозиченні та сприйнятті чинним законодавством позитивного досвіду правового регулювання з минулих часів. Зокрема, наступність (континуїтет) у конституційному праві передбачає зв'язок між різними етапами розвитку як національного, так і міжнародного конституційного будівництва та сприяє всебічному розвитку, вдосконаленню чинного законодавства, усуненню конституційних колізій, а подекуди й запобігає їх виникненню.

У конституційному праві вчені переважно розглядають необхідність рецепції (чи окремі її форми трансформацію, гармонізацію, адаптацію, імплементацію тощо) в умовах євроінтеграційних процесів, що значно звужує розуміння сутності цього феномена. Так, О.В. Шпакович зазначає, що «рецепція – текстуальне повторення нормотворчим органом держави змісту міжнародно-правової норми в статті нормативно-правового акта» [26, с. 23]. Подібною позиції дотримується й М.О. Пшеничнов, на думку якого «рецепція – прийняття державою норм національного права, що текстуально повторюють норми міжнародного права, конкретизують і адаптують їх до особливостей соціального ладу та правової системи» [27, с. 21]. Додатково обґрунтовуючи висловлену позицію, вчений зазначає, що конституційна рецепція міжнародного права виключає зміни в змісті норм, що сприяють зближенню, уніфікації національних правових систем, які регулюють аналогічні відносини.

З викладеним не можна погодитись, адже, як цілком справедливо зазначає В.В. Гомонай, «рецепція полягає насамперед у тому, що це складний процес, який не зводиться до механічного перенесення певних нормативних положень, а включає й подальше засвоєння та використання ідей, принципів, інститутів тощо правової системи інших часів та інших народів» [28, с. 21].

Дійсно, ратифікуючи певні міжнародні угоди, парламент України від імені держави фактично надає згоду на їх імплементацію в національне законодавство й зобов'язаний текстуально повторювати викладені в них приписи, такими чином гармонізуючи, адаптуючи чи трансформуючи вітчизняне законодавство до законодавства ЄС. Уважаємо, що у випадку текстуального перенесення норми країни-донора в законодавство країни-реципієнта має йти

мова про одну з форм рецепції – транспозицію. Під «транспозицією» Е. Оруку пропонує розуміти використання кожного правового інституту чи норми в правовій системі реципієнта так, як це було в системі моделі [9, с. 104].

Деякі вчені-дослідники у сфері конституційного права пропонують розглядати рецепцію виключно в розумінні запозичення І.О. Гоша вважає, що «рецепція становить процес запозичення правою системою реципієнта, елементів правової системи донора й може слугувати інструментом удосконалення, модернізації права, засобом взаємодії правових систем» [29, с. 118]. До того ж дослідниця фактично зводить розуміння рецепції до «наслідку гармонізації», яка можлива лише тоді, якщо правові системи перебувають в одній системі правових цінностей, які виражаються у відповідних принципах [29, с. 119]. С.А. Панасюк у дослідженні доходить висновку, що ««рецепція», «трансформація» чи «інкорпорація» є фактично способами імплементації» [30, с. 158]. Доктринальна позиція М.О. Баймуратова передбачає розуміння рецепції як способу (форми) узгодження конституційного права України з міжнародним [31, с. 18-19].

Узагальнюючи викладене, можна зазначити, що в конституційному праві України поняття рецепції зводиться до перенесення чи запозичення, що значно збіднює змістове навантаження та семантичне наповнення досліджуваної правової категорії. Існує думка, що «власне рецепція з погляду права – ідеологічно нейтральний, механічний акт, в основі якого можуть лежати найрізноманітніші причини та різноманітна ідеологічна база» [32, с. 6], проте таких підхід містить певні загрози й може в кінцевому підсумку призвести до виникнення таких негативних наслідків рецепції, як правова мутація, відторгнення й навіть правова анігіляція.

Досить цікавою в цьому зв'язку є думка, висловлена В.В. Мантуровим, до якої можна загалом приєднатись, а саме вчений пропонує вважати такі явища, як «запозичення», «адаптація», «сприйняття», що розглядаються у вузькому сенсі, як частини масштабного процесу «рецепції» права. У широкому ж сенсі автор пропонує рецепцію розуміти як складний процес, що включає не тільки перенесення норм (тобто їх запозичення), а й процес упровадження цих норм правою системою реципієнта [33, с. 108-109].

Дійсно, розглядаючи рецепцію як феномен, з одного боку, і як процес – з іншого, варто додатково акцентувати увагу на тому, що «запозичення», «адаптація», «сприйняття», «наступність», а також «гармонізація», «імплементація», «трансформація» є формами рецепції, тобто окремими частинами єдиного цілого, адже для успішної конституційно-правової модернізації та успішного проведення реформ замало просто взяти й технічно перенести норми країни-донора до правової системи країни-реципієнта, необхідно розробити доктрину конституційної рецепції з урахуванням менталітету української нації, конституційної правосвідомості, конституційної ідеології, конституційного патріотизму та інших факторів.

Підсумовуючи, можна констатувати, що застосування рецепції в процесі конституційно-правової модернізації може й має сприяти зближенню, уніфікації національних правових систем, що регулюють аналогічні відносини в європейських державах, орієнтованих на ідеї людиноцентризму. Тобто зміни ці насамперед повинні спрямовуватись на загальні проблеми виживання людства в умовах наявних глобальних загроз, таких як поширення ядерної зброї, екологічні проблеми руйнування навколишнього середовища, соціальна нерівність, бідність тощо. Окрему увагу доцільно приділити проблемам гарантування прав людини та громадянина, адже в цій сфері рецепція дасть змогу розширити сферу міжнародно-правового захисту. При цьому не варто забувати, що рецепція в конституційному праві є складним багатоступеневим процесом, до якого потрібно підходити обережно й виважено.

ЛІТЕРАТУРА

1. Clark G., Sohn L. World Peace through World Law: second edition. Massachusetts: Harvard University Press, Cambridge, 1960. 387 p.

2. Jessup P.C. A Modern Law of Nations: An Introduction. New York: The MacMillan Company, 1948. 236 p.
3. Третьякова О.Д. Конструкция юридической конвергенции. *Юридическая техника*. 2013. № 7. Ч. 2. С. 777-781.
4. Абрамов А.Е. Правовая аккультурация (на примере Испании в период римской республики): автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве». Владимир, 2005. 22 с.
5. Watson A. Legal Transplants: An Approach to Comparative Law. Edinburgh: Scottish Academic Press, 1974. 121 p.
6. Wise E.M. The Transplant of Legal Patterns. *American Journal of Comparative Law*. 1990. № 38. P. 1-22.
7. Reynolds A. Constitutional Medicine. *Journal of Democracy Promotion*. 2005. Vol. 16. № 1. P. 54-68.
8. Боу А.-М.М. Время народов: сборник / пер. с фр. Москва: Междунар. отношения 1985. 334 с.
9. Оруку Е. Право як транспозиція. *Порівняльне правознавство*. 2013. № 1-2. С. 102-120.
10. Петров Р.А. Поняття «транспозиція» в сучасній правовій науці європейського права. *Європейські студії і право*. 2013. № 1. С. 20-24.
11. Özücü E. Law as transposition. *International & Comparative Law Quarterly*. 2002. Vol. 51. Part 2. P. 205-223.
12. Словарь иностранных слов / ред. А.Г. Спиркин, И.А. Акчурин, Р.С. Карпинский. 18-е изд., стереотип. Москва: Рус. яз., 1989. 622 с.
13. Комлев Н.Г. Словарь иностранных слов. Москва: ЭКСМО-Пресс, 2000. 1308 с.
14. Новейший словарь иностранных слов и выражений. Мн.: Совр. лит., 2007. 976 с.
15. Юридический словарь / гл. ред. С.Н. Братусь, Н.Д. Казанцев, С.Ф. Кечекьян и др. Москва: Госюриздат, 1953. 782 с.
16. Азнагулова Г.М. Рецепция права как форма взаимодействия национальных правовых систем: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история правовых учений». Казань, 2004. 25 с.
17. Сокольская Л.В. Рецепция как историческая форма правовой аккультурации. *Актуальные проблемы российского права*. 2014. № 8 (45). С. 1581-1588.
18. Спиридонов А.П. Взаимодействие российского уголовного права с системами других государств: исторический аспект. *Научный вестник Омской академии МВД России*. 2009. № 3 (34). С. 37-43.
19. Дудко А.И. Рецепция в конституционном праве России: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституционное право; муниципальное право». Челябинск, 2010. 26 с.
20. Томсинов В.А. О сущности явления, называемого «рецепцией римского права». *Вестник Московского университета. Серия 11 «Право»*. 1998. № 4. С. 3-17.
21. Мутана А.А. Взаємодія конституційного та міжнародного права в умовах глобалізації: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. Маріуполь, 2015. 208 с.
22. Сокольская Л.В. Виды правовой аккультурации. *Научные труды МГЮА*. 2009. № 6. С. 1287-1296.

23. Курьшев Е.Ю. Рецепция в российском праве: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве». Саратов, 2005. 26 с.
24. Авраменко Л.В. Розмежування наступності у праві з іншими суміжними поняттями. *Проблеми законності*. 2012. № 121. С. 3-13.
25. Харитонов Є., Харитонов О. Від осмислення рецепції римського права – до формування загальної теорії взаємодії правових систем. *Право України*. 2014. С. 274-293.
26. Шпакович О. Особливості способів імплементації міжнародно-правових норм. *Віче*. 2010. № 17. С. 23-25.
27. Пшеничнов М.А. К вопросу о формах международно-правовой гармонизации российского законодательства. *Вестник Нижегородской академии МВД России*. 2013. № 24. С. 20-24.
28. Гомонай В.В. Рецепция права як фактор євроінтеграційних процесів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 1. С. 8-14.
29. Гоша І.О. Конституційно-правове забезпечення гармонізації законодавства України із законодавством ЄС: проблеми теорії та практики: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. Маріуполь, 2012. 193 с.
30. Панасюк С.А. Принципи європейської хартії місцевого самоврядування та актуальні проблеми їх імплементації в законодавство України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. Маріуполь, 2015. 214 с.
31. Баймуратов М.А. Международное публичное право: учебник. Харьков: Одиссей, 2003. 752 с.
32. Знание о прошлом в современной культуре (материалы круглого стола). *Вопросы философии*. 2011. № 8. С. 3-46.
33. Мантуров В.В. Соотношение рецепции и иных форм правовых заимствований. *Сибирский юридический вестник*. 2012. № 4 (59). С. 104-109.

REFERENCES

1. Clark, G. and Sohn, L. (1960), *World Peace through World Law: second edition*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, USA.
2. Jessup, P.C. (1948), *A Modern Law of Nations: An Introduction*, The MacMillan Company, New York, USA.
3. Tretiakova, O.D. (2013), “The construction of legal convergence”, *Yuridicheskaya tekhnika*, no. 7, part 2, p. 777-781.
4. Abramov, A.E. (2005), “Legal acculturation (on the example of Spain in the period of the Roman Republic)”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.01, Vladimir, Russia.
5. Watson, A. (1974), *Legal Transplants: An Approach to Comparative Law*, Scottish Academic Press, Edinburgh, Scotland.
6. Wise, E.M. (1990), “The Transplant of Legal Patterns”, *American Journal of Comparative Law*, no. 38, p. 1-22.
7. Reynolds, A. (2005), “Constitutional Medicine”, *Journal of Democracy Promotion*, Vol. 16, no. 1, p. 54-68.
8. Bow, A.-M.M. (1985), *Vremya narodov : sbornik [The Time of Nation : the collection]*, Translated, Moscow, Russia.
9. Oruku, E. (2013), “Law as transposition”, *Porivnyalne pravoznavstvo*, no. 1-2, p. 102-120.

10. Petrov, R.A. (2013), "The concept of "transposition" in the modern legal science of European law", *Yevropeyski studiyi i pravo*, no. 1, p. 20-24.
11. Örüçü, E. (2002), "Law as transposition", *International & Comparative Law Quarterly*, Vol. 51, part 2, p. 205-223.
12. Spirkin, A.H., Akchurin, I.A. and Karpinskiy, R.S. (1989), *Slovar inostrannykh slov* [Dictionary of foreign words], Rus. yaz., Moscow, Russia.
13. Komlev, N.H. (2000), *Slovar inostrannykh slov* [Dictionary of foreign words], EKSMO-Press, Moscow, Russia.
14. (2007), *Noveyshiy slovar inostrannykh slov i vyrazheniy* [The newest dictionary of foreign words and expressions], Sovr. lit., Minsk, Belarus.
15. Bratus, S.N., Kazantsev, N.D., Kechekyan, S.F. et al. (1953), *Yuridicheskiy slovar* [The legal dictionary], Hosyurizdat, Moscow, Russia.
16. Aznahulova, H.M. (2004), "The reception of law as a form of interaction of national legal systems", Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.01, Kazan, Russia.
17. Sokolskaya, L.V. (2014), "Reception as a historical form of legal acculturation", *Aktualnye problemy rossiyskoho prava*, no. 8 (45), p. 1581-1588.
18. Spiridonov, A.P. (2009), "Interaction of Russian criminal law with the systems of other states: the historical aspect", *Nauchnyi vestnik Omskoy akademii MVD Rossii*, no. 3 (34), p. 37-43.
19. Dudko, A.I. (2010), "Reception in the constitutional law of Russia", Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.02, Chelyabinsk, Russia.
20. Tomsinov, V.A. (1998), "On the essence of the phenomenon, called "the reception of Roman law", *Vestnik Moskovskoho universiteta. Seriya 11: Pravo*, no. 4, p. 3-17.
21. Mutana, A.A. (2015), "Interaction of constitutional and international law in the conditions of globalization", 12.00.02, Mariupol, Ukraine.
22. Sokolskaya, L.V. (2009), "Types of legal acculturation", *Nauchnye trudy MHYUA*, no. 6, p. 1287-1296.
23. Kuryshhev, E.Yu. (2005), "Reception in Russian law", Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.01, Saratov, Russia.
24. Avramenko, L.V. (2012), "Separation of continuity in law with other related concepts", *Problemy zakonnosti*, no. 121, p. 3-13.
25. Kharytonov, Ye. and Kharytonova, O. (2014), "From comprehension of the reception of Roman law – to the formation of a general theory of the interaction of legal systems", *Pravo Ukrainy*, p. 274-293.
26. Shpakovych, O. (2010), "Specifics of ways of the implementation of international legal norms", *Viche*, no. 17, p. 23-25.
27. Pshenychnov, M.A. (2013), "On the forms of international legal harmonization of Russian legislation", *Vestnik Nizhegorodskoy akademii MVD Rossii*, no. 24, p. 20-24.
28. Homonai, V.V. (2013), "Reception of law as a factor in European integration processes", *Porivnyalno-analitychne pravo*, no. 1, p. 8-14.
29. Hoshia, I.O. (2012), "Constitutional and legal support for harmonization of Ukrainian legislation with EU legislation: problems of theory and practice", Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.02, Mariupol, Ukraine.

30. Panasyuk, S.A. (2015), "Principles of the European Charter of Local Self-Government and the actual problems of their implementation in Ukrainian legislation", Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.02, Mariupol, Ukraine.
31. Baymuratov, M.A. (2003), *Mezhdunarodnoe publichnoe pravo: uchebnik* [International public law: the textbook], Odissey, Kharkiv, Ukraine.
32. (2011), "Knowledge of the past in modern culture (materials from the round table)", *Voprosy filosofii*, no. 8, p. 3-46.
33. Manturov, V.V. (2012), "Ratio of reception and other forms of legal borrowing", *Sibirskiy yuridicheskiy vestnik*, no. 4 (59), p. 104-109.

УДК 342: 331.105.445: 005.336.4 (477)

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА ОБ'ЄДНАННЯ У ПРОФЕСІЙНІ СПІЛКИ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Каплін С.М., здобувач

Академія праці, соціальних відносин і туризму, вул. Кільцева дорога, 3-А, м. Київ, Україна

У статті досліджуються проблеми правового регулювання, що виникають у процесі реалізації конституційного права на об'єднання у професійні спілки в Україні. Здійснено комплексний аналіз конституційних засад функціонування профспілок як в Україні, так і в зарубіжних країнах, адже на тепер виникає нагальна потреба в посиленні ролі професійних спілок як інституту соціального партнерства і, як свідчить зарубіжний досвід, саме профспілки здатні запобігати чи принаймні пом'якшувати залагодження соціальних конфліктів і суперечностей, що виникають між працівниками, роботодавцями та державою.

Ключові слова: професійна спілка, конституційне право на об'єднання, громадське об'єднання, соціальне партнерство, соціально-економічні права, трудові права, працівники, роботодавці.

КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО НА ОБЪЕДИНЕНИЕ В ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ СОЮЗЫ: ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ В КОНТЕКСТЕ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА

Каплин С.М.

Академия труда, социальных отношений и туризма, ул. Кольцевая дорога, 3-А, г. Киев, Украина

В статье исследуются проблемы правового регулирования, возникающие в процессе реализации конституционного права на объединение в профессиональные союзы в Украине. Осуществлен комплексный анализ конституционных основ функционирования профсоюзов как в Украине, так и в зарубежных странах, ведь на сегодняшний день возникает насущная необходимость в усилении роли профсоюзов как института социального партнерства и, как показывает зарубежный опыт, именно профсоюзы способны предотвращать или хотя бы смягчать улаживание социальных конфликтов и противоречий, возникающих между работниками, работодателями и государством.

Ключевые слова: профессиональный союз, конституционное право на объединение, общественное объединение, социальное партнерство, социально-экономические права, трудовые права, работники, работодатели.

CONSTITUTIONAL RIGHT TO ASSOCIATION IN PROFESSIONAL UNITS: LEGAL REGULATION IN THE CONTEXT OF THE FOREIGN EXPERIENCE

Kaplin S.M.

Academy of Labour, Social Relations and Tourism, str. Kiltseva doroha 3-A, Kyiv, Ukraine

The article deals with the problems of legal regulation that arise in the process of implementing the constitutional right to unite in trade unions in Ukraine. A comprehensive analysis of the constitutional principles of the functioning of trade unions both in Ukraine and in foreign countries is carried out, as today there is an urgent need to strengthen the role of trade unions as a social partnership institution and,